

Slavc Žust
DECEMBER, 2009

KAZALO

<i>DELOVNO OKNO PROGRAMA FINALE 2010</i>	3
<i>MAIN TOOL PALETTE – GLAVNA ORODJARNA ali OKNO Z GLAVNIMI ORODJI</i>	4
<i>POSAMEZNA ORODJA – KAKO DELUJEJO</i>	4
<i>ADVANCED TOOLS - NAPREDNA ORODJA</i>	6
<i>NOTE MOVER TOOL – ORODJE ZA PREMIKANJE NOT</i>	6
<i>GRAPHIC TOOL – ORODJE ZA GRAFIKO</i>	6
<i>DELO V PROGRAMU FINALE 2010</i>	7
DODAJANJE NOVIH ČRTOVIJ	7
GRUPIRANJE NAREJENIH ČRTOVIJ	7
BRISANJE ČRTOVIJ	7
DOLOČITEV KLJUČA za celo črtovje	7
VNAŠANJE NOT S POMOČJO MIŠKE	7
PAVZE	8
PREDZNAKI – VIŠAJI, NIŽAJI RAZVEZAJI	8
OKRASNE NOTE	8
DODAJANJE NOVEGA TAKTA	8
DELO S PLASTMI / NIVOJI (LAYER-ji)	8
NASTAVLJANJE SMERI VRATOV	8
POVEZOVANJE SISTEMOV, KI SO GRUPIRANI, Z OKLEPAJI	9
KONČNA TAKTNICA NA KONEC SKLADBE	9
PREMIKANJE TAKTNICE	9
ŠTEVILČENJE TAKTOV	9
OSMINKE POVEZATI S PREČKO in NAZAJ	9
PISANJE / VNOS TRIOL	10
IZDELAVA PREDTAKTA	10
DIREKTNO VNAŠANJE TEKSTA, BESEDILA	10
BRISANJE BESEDILA POD MELODIJO	11
VNOS DRUGE KITICE BESEDILA POD MELODIJO	11
SPREMINJANJE FONTA	11
KOPIRANJE TEKSTA (KITICE) IZPOD PRVEGA ČRTOVJA POD DRUGEGA	12
BRISANJE kompletnih TAKTOV	12
BRISANJE vsebine TAKTOV	12
POMIKANJE NOT	13
DINAMIČNE OZNAKE	14
SPREMINJANJE NAVPIČNEGA POLOŽAJA PAVZ V NOTNEM ČRTOVJU	14
PAGE VIEW	14
DOLOČANJE RAZLIČNEGA ŠTEVILA TAKTOV V KATERIKOLI VRSTICI:	15
DOLOČANJE ISTEGA ŠTEVILA TAKTOV V VSEH VRSTICAH:	15
NASLOVI in NAPISI:	15
SPECIALNE OZNAKE	15
ENOSTAVNI PONAVLJAJ	16
PRIMA in SECUNDA	16
URAVNAVANJE, RAZTEGOVANJE, BRISANJE ali PONAVLJANJE TAKTNIC ali ZAKLJUČNIH ČRT	16
SPREMINJANJE NASTAVITEV "ODBOJNIH" TAKTNIC ZA MIDI PREDVAJANJE	16
NASTAVLJANJE INSTRUMENTOV	16
NASTAVITVE ZA PREDVAJANJE	16
NEKAJ PREVEDENIH GLASBENIH POJMOV V FINALE 2010	18
NEKAJ BLIŽNJIC PREKO TIPKOVNICE – FINALE 2010	19

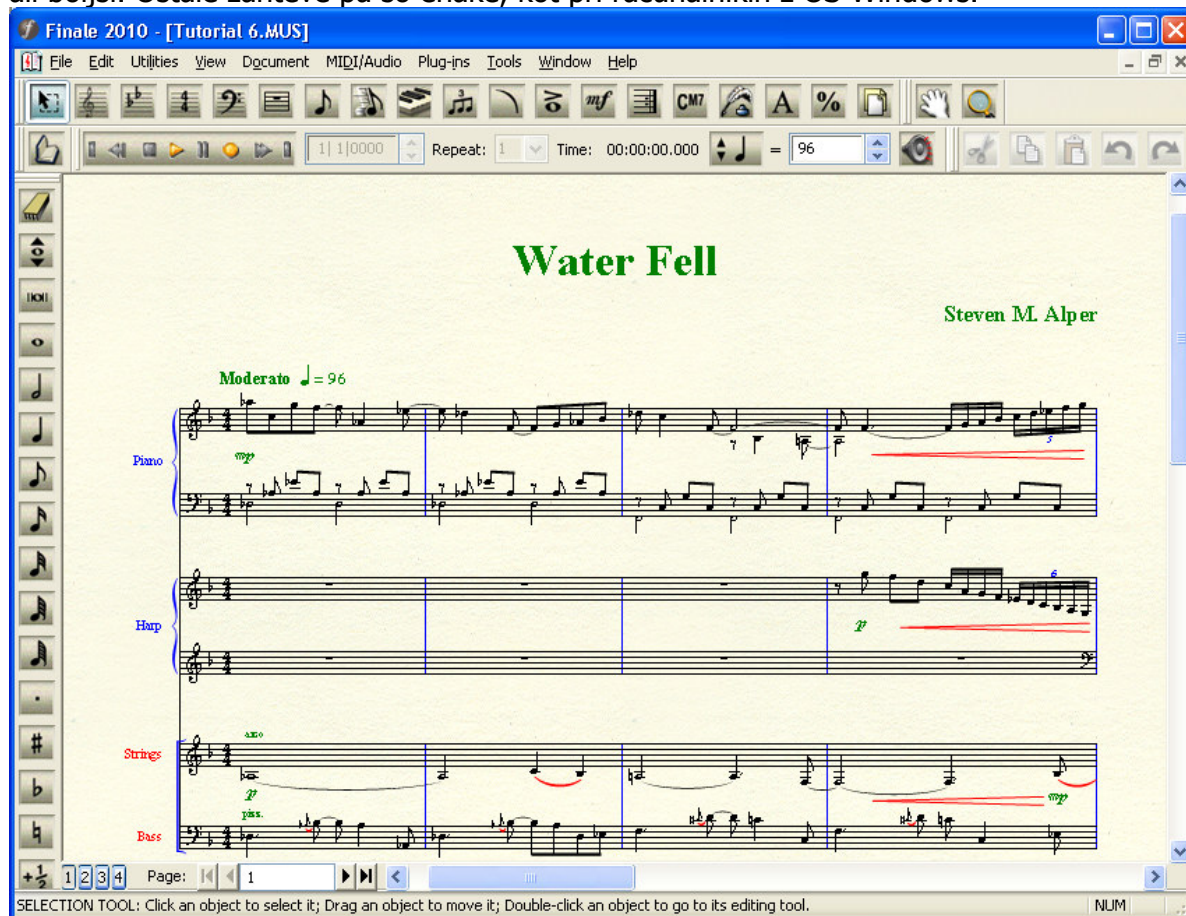
FINALE 2010

Program FINALE 2010 je namenjen pisanju notnih partitur ter predvajanja le teh s pomočjo vzorčenja zvokov najrazličnejših instrumentov. Simuliramo lahko posamezen instrument ali cel orkester naenkrat. Pri tem smo omejeni le z zmogljivostjo strojne opreme, predvsem s kakovostjo zvočne kartice, velikostjo delovnega pomnilnika in s hitrostjo računalnikovega procesorja.

POTREBNA STROJNA IN PROGRAMSKA OPREMA

Program naj bi za delovanje potreboval vsaj računalnik z vsaj 1GB delovnega pomnilnika (Če želite izrabiti vse Garritanove zvoke pa čim več – 4GB), zvočno kartico s frekvenco vzorčenja 44 KHZ, zvočnike. Če želimo kvalitetnejšo zvočno reprodukcijo, je priporočljivo uporabljati kvaliteten zunanji ojačevalnik in dobre zvočnike. K opremi lahko dodamo tudi MIDI klaviaturo in mikrofona, če želimo vnašati melodijo direktno z igranjem melodičnega instrumenta. Monitor naj ima vsaj minimalno resolucijo 1024 x 768 (Raje več!), na trdem disku pa vsaj 2,6 GB prostega prostora.

Program deluje v operacijskih sistemih Windows XP, Windows Vista in Windows 7, in v operacijskih sistemih za Macintosh računalnike 10.4 – 10.6, kjer se priporoča procesor G4 ali boljši. Ostale zahteve pa so enake, kot pri računalnikih z OS Windows.

DELOVNO OKNO PROGRAMA FINALE 2010

Pod naslovno vrstico delovnega okna se nahaja menijska vrstica z osnovnimi izbirami: **File Edit Utilities View Document MIDI/Audio Plug-ins Tools Window Help** pod katerimi se skrivajo padajoči meniji. Tu izbiramo med željenimi ukazi. Opozoriti je

potrebno, da se pri uporabi nekaterih orodij pojavi *poseben meni*, ki nam prinaša izbiro ukazov za delo s specifičnim orodjem, ki je trenutno vključeno, in sicer vedno na mestu pred menijem **Window**.

V levem spodnjem delu delovnega dokumentovega okna so gumbki 1, 2, 3 in 4, ki določajo delo na posamezni plasti/nivoju. Desno poleg teh gumbkov je okence, kjer se izpisujejo trenutno aktivni takti. Spodnja vrstica v delovnem oknu je statusna, kjer se izpisujejo trenutno aktualni podatki in napotki za sprotno delo s trenutno vključenim orodjem.

Odlika programa je tudi uporaba premikajočih se orodjarn, ki se jih lahko prestavlja na poljubno mesto na zaslonu. V njih se nahajajo gumbki s potrebnimi funkcijami, ki jih lahko enostavno aktiviramo z uporabo miške.

MAIN TOOL PALETTE – GLAVNA ORODJARNA ali OKNO Z GLAVNIMI ORODJI

Nekateri od gumbkov sprožijo prikaz dodatnih orodjarn z orodji, ki so namenjena za posamezne specifične namene.

POSAMEZNA ORODJA – KAKO DELUJEJO

SELECTION TOOL – ORODJE ZA IZBIRANJE

- Klikni predmet, da ga izbereš
- Predmet povleci, če ga želiš premakniti (natančno premikanje s smernimi puščicami)
- Predmet 2x klikni in vključi njegovo orodje za urejanje

STAFF TOOL - ORODJE ZA DELO S ČRTOVJEM

- Uporabi **meni** STAFF za dodajanje, grupiranje črtovij
- **PREMAKNEŠ ČRTOVJE**: PRIMEŠ (levo od ključa) in **PREMAKNEŠ**
- **BRIŠEŠ ČRTOVJE**: **OZNAČIŠ** (levo od ključa) in tipka <DELETE>
- **DOLOČAŠ ZNAČILNOSTI ČRTOVJA**:
 - 2x **KLIK** na **črtovje** - v OKNU določiš: **IME**, **TRANSPOZICIJO** in **OBLIKO** črtovja
 - **GRUPIRAŠ ČRTOVJE** + **ZA IZBIRO POVEZOVALNIH OZNAK**
 - **OZNAČIŠ** vse črtovij, ki bodo grupirana; **KLIK** z **DESNO** v črtovja

KEY SIGNATURE TOOL - ORODJE ZA TONOVSKI NAČIN

- **SPREMEMBA TONOVSKEGA NAČINA**:
- **DESNI klik v takt**
- 2x **KLIK v takt.**

TIME SIGNATURE TOOL - ORODJE ZA TAKTOVSKI NAČIN

- **SPREMEMBA TAKTOVSKEGA NAČINA**:
- **DESNI klik v takt**
- 2x **KLIK v takt.**

CLEF TOOL - ORODJE ZA MENJAVO KLJUČEV

- 2x **KLIK v takt**

MEASURE TOOL - ORODJE ZA DELO S TAKTOM

- DODAŠ *EN TAKT* NA KONEC 2x KLIK *na gumb ORODJA*
- DODAŠ *VEČ TAKTOV* NA KONEC <CTRL> + KLIK *na gumb ORODJA*
- NASTAVITEV KARAKTERISTIK: dvojni KLIK *v takt*
- PREMAKNI TAKTNICO: PRIMEŠ zgornjo □ in PREMAKNEŠ

SIMPLE ENTRY TOOL - ORODJE ZA ENOSTAVEN VNOS NOT

- Izberi posamezno notno vrednost in jo s klikom vstavi v črtovje eno za drugo.

SPEEDY ENTRY TOOL - ORODJE ZA HITER VNOS NOT

- EDITIRAŠ ali VNAŠAŠ NOTE (z ali brez MIDI klaviature): KLIK *v takt*.

HYPER SCRIBE TOOL - ORODJE ZA NOTNI VNOS S KLAVIATURO

- Za vnos v realnem času z MIDI klaviaturo: KLIK *v takt in igray*.

TUPLET TOOL - ORODJE ZA RITMIČNE POSEBNOSTI (TRIOLE)

- UREJAŠ ali VNAŠAŠ TRIOLE: KLIK *v prvo noto skupine*, ki bo ali ki tvori triolo

SMART SHAPE TOOL - ORODJE ZA VEZAJE, DINAMIČNE OZNAČBE

- RISANJE VEZAJEV: Desno izberi orodje, DVAKRAT KLIK in POTEJNI

ARTICULATION TOOL - ORODJE ZA ARTIKULACIJSKE OZNAČBE

- KLIK *na noto* in vstaviš označbo
- KLIK v □ in oznako premakneš ali pobrišeš s tipko DELETE

EXPRESSION TOOL - ORODJE ZA DINAMIČNE OZNAČBE

- 2x KLIK *v noto* ali 2x KLIK *v takt*

REPEAT TOOL - ORODJE ZA PONAVLJANJE

- PONAVLJAJI, KONČAJI, TEKSTOVNE OZNAKE: 2x KLIK *v takt*

CHORD TOOL - ORODJE ZA POSTAVLJANJE OZNAK AKORDOV

- Izberi metodo DODAJANJA, UREJANJA simbolov akordov v **meniju CHORD**.
- Klikni na noto in UREDI ali DODAJ NOVO oznako akorda.

LYRIC TOOL - ORODJE ZA VNOS BESEDILA POD MELODIJO

- KREIRANJE, EDITIRANJE in POZICIONIRANJE besedila:
 - Uporabi MENI **LYRIC** in izberi vrsto vnašanja

TEXT TOOL - ORODJE ZA VSTAVLJANJE BESEDILA V BLOKU

- DVOJNI KLIK *v stran*

RESIZE TOOL - ORODJE ZA POVEČAVO / POMANJŠAVO

ZA MENJAVO VELIKOSTI:

- NOTE: KLIK v *vrat note* (celo noto); KLIK v *glavico note* (samo glavico);
- ČRTOVJA: KLIK na LEVO stran *pred črtovje* (velja le v PAGE VIEW!);
- STRANI: KLIK v ZGORNJI *LEVI KOT strani* (velja le v PAGE VIEW!);

PAGE LAYOUT TOOL - ORODJE ZA UREJANJE IZGLEDA STRANI

- NASTAVITEV ROBOV: KLIK na □ in premik.
- RAZMAK ČRTOVIJ: PRIMI in POTEJNI **SISTEM** na novo mesto.

HAND GRABBER TOOL - ZA HITRO PREMIKANJE EKRANSKE SLIKE

- Z **DESNO** TIPKO MIŠKE - **vedno dosegljiv!** Tudi v **DRUGIH** orodjih!

ZOOM TOOL - ORODJE ZA PRIBLIŽEVANJE / ODDALJEVANJE ZAPISA

- ZA PRIBLIŽEVANJE: z orodjem "uokviri/oriši" ali KLIKNI na področje
- ZA ODDALJEVANJE: <CTRL> + KLIK z **orodjem**

ADVANCED TOOLS - NAPREDNA ORODJA

Desni klik na sivo prazno področje na **desni** strani glavne orodjarne

SPECIAL TOOLS TOOL - OKNO S SPECIALNIMI ORODJI

Orodja za fino nastavitvev notnih glavic, njihovih oblik, vratov, zastavic, pik, itd.
Opisana so kasneje v teh navodilih v poglavju Pomikanje not.

NOTE MOVER TOOL – ORODJE ZA PREMIKANJE NOT

GRAPHIC TOOL – ORODJE ZA GRAFIKO

- V meniju GRAPHICS izberi metodo vnosa - uvoza, ali pa izvoza;
Izvoz: 2x klik in potegni v **PAGE VIEW** - "oriši" področje, ki se izvažata.

MIDI TOOL - MIDI ORODJE - Urejanje midi podatkov (glasnost, timing,...)

- POTEJNI, oriši in označi del skladbe, nato 2x KLIK na **označeni** del.

OSSIA TOOL - ORODJE ZA ALTERNATIVNE "OSSIA" TAKTE

- DVOJNI KLIK **v stran**. Označimo, primemo in potegnemo.

MIRROR TOOL - ZA KOPIJE TAKTOV, POVEZANIH Z ORIGINALOM

- Za editiranje ali ugotavljanje taktov, ki so kopije - povezane z originalom:
DVOJNI KLIK **v takt**.

TEMPO TOOL - ORODJE ZA NASTAVITVE TEMPA

- KLIK **v takt** in naredimo, urejamo, spreminjamo tempo od udarca do udarca.

DELO V PROGRAMU FINALE 2010

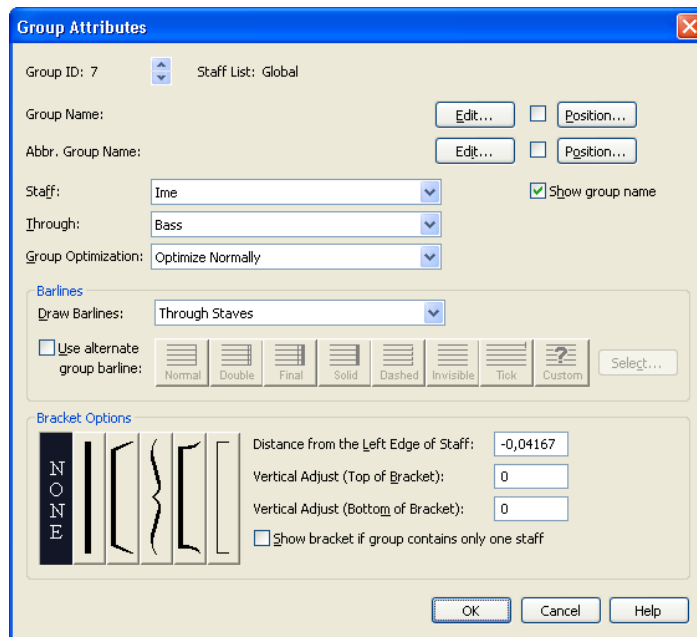
Program nam že ob zagonu v **Čarovniku za začetek** ponudi 31 praznih taktov, lahko pa jih določimo kolikor jih želimo.

DODAJANJE NOVIH ČRTOVIJ

- A.) orodje za črtovje
 B.) V meniju **STAFF** izberi **NEW STAVES WITH SETUP WIZARD**

GRUPIRANJE NAREJENIH ČRTOVIJ

- A.) orodje za črtovje
 B.) Označimo (potemnimo) ročice črtovij levo od ključa, nato KLIK z DESNO tipko v eno od ročic, nato v roletnem meniju izberemo **Add Group and Bracket**. V oknu izberemo oklepaj in obliko taktic.
 V isto grupo povezujemo črtovja, kot npr. črtovje za desno in levo roko klavirja, vsa godala, pevske glasove, inštrumente posameznih skupin, i.t.d.

BRISANJE ČRTOVIJ

- A.) orodje za črtovje
 B.) KLIK v levo od ključa, da se označi, nato tipka <DELETE>

DOLOČITEV KLJUČA za celo črtovje

- C.) orodje za določanje značilnosti črtovja
 D.) 2x KLIK v ali v črtovje
 E.) Poleg okna **First Clef** klikni v gumb <SELECT>

VNAŠANJE NOT S POMOČJO MIŠKE

orodje SIMPLE ENTRY za enostaven vnos not

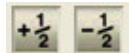
V oknu izberemo posamezno notno vrednost in jo s klikom vstavimo v črtovje na željeno višino eno za drugo. Ker se pri vnašanju zahteva precej velika natančnost pozicioniranja, se lahko napake takoj popravijo s smernimi tipkami $\uparrow\downarrow$ ali pobrišejo z orodjem .

Še hitreje: preklop vrednosti s številkami v številčnem delu tipkovnice: **5**= četrtnina, navzgor (**6,7,8**) se note večajo/daljšajo (polovinka, celinka, dvojna celinka); navzdol (**4, 3, 2, 1**) se note manjšajo/krajšajo (osminka, šestnajstinka, dvaintridesetinka, štiriinšestdesetinka).

PAVZE

V orodjarni za pavze izberemo želeno vrednost in kliknemo v črtovje.

Še hitreje: Takoj po vnosu notne vrednosti pritisnemo **črko R** (R pride od Rest = angl. pavza).

PREDZNAKI – VIŠAJI, NIŽAJI RAZVEZAJI

Gumbka za zvišanje ali znižanje note za pol tona. Izbira orodja in klik v notno glavico! **Še hitreje: Gumba +** (plus) in **-** (minus) v številčnem delu tipkovnice.

Zvišanje, znižanje ali razvez not. Po izbiri orodja - klik v glavico note!
Še hitreje: Črka **S** za višaj (S od Sharp/angl. višaj); črka **F** za nižaj (F od Flat/angl. nižaj); črka **N** za razvezaj (N od Neutral/angl. razvezaj).

OKRASNE NOTE

Gumb za SPREMINJANJE not v okrasne note, predloške. Po izbiri orodja - klik v notno glavico! S ponovnim klikom v noto vrnemo noto v PRVOTNO VELIKOST.

NOTA S PIKO

Gumbek za SPREMINJANJE not v NOTE S PIKO. Po izbiri orodja - klik v notno glavico, nad ali pod noto! S ponovnim klikom v noto dodamo noti s piko **ŠE ENO PIKO**.
Še hitreje: pritisnemo **tipko s piko** v črkovnem delu tipkovnice.

LEGATURA VEZAJ

Gumbek za povezovanje dveh not **ISTE VIŠINE**. Po izbiri orodja - klik v notno glavico PRVE note. Če želiš povezati cel **akord** - klik v **notni VRAT!** S ponovnim klikom v PRVO noto RAZVELJAVIMO narejene vezaje.

V izbor lahko **DODAJAMO** več lastnosti hkrati (poklikamo več gumbov zaporedoma), miškin kurzor sproti kaže izbrane lastnosti.

DODAJANJE NOVEGA TAKTA

Dodajanje ENEGA TAKTA na konec črtovja:

2x KLIK **na gumb**

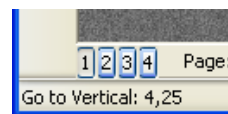
Dodajanje VEČ TAKTOV na konec črtovja:

<CTRL> + KLIK **na gumb**

DELO S PLASTMI / NIVOJI (LAYER-ji)

Pri zahtevnejši notaciji uporabljamo plasti. Tako lahko pišemo sopran v prvi, alt v drugi tenor v tretji in bas v četrti plasti. Note se (na ekranu) obarvajo vsaki plasti primerno, da jih lažje ločimo.

Določimo plast s klikom na gumb 1., 2., 3., ali 4. v spodnjem levem kotu delovnega okna in vnašamo note.

NASTAVLJANJE SMERI VRATOV

V orodju Simple Entry se vratovi v 1. plasti avtomatsko postavijo navzgor, v 2. navzdol, v tretji plasti navzgor in v 4. spet navzdol. Individualno vsaki noti (če ni povezana v skupino s prečko) spreminjamo smer vratov s **črko L**.

POVEZOVANJE SISTEMOV, KI SO GRUPIRANI, Z OKLEPAJI

orodje za črtovje

Zmiško oriši vseh **črtovij** (levo od ključa) v skupini in klikni v meni STAFF/ADD GROUP AND BRACKET. V oknu izberi povezovalno oznako (oklepaj), ki bo označila celo skupino.

KONČNA TAKTNICA NA KONEC SKLADBE

Kadar imamo še nekaj praznih taktov, z notiranjem pa smo že končali.

Orodje za določanje značilnosti taktov .

Orišemo prvi prazni takt po končnem taktu, tiščimo tipko dvigovalko ali SHIFT in nato tiščimo še smerno tipko →. Pritisnemo tipko <DELETE>.

PREMIKANJE TAKTNICE

Orodje za določanje značilnosti taktov .

NASTAVITEV KARAKTERISTIK: dvojni KLIK **v takt**.

PREMIK TAKTNICE: primeš zgornjo in jo premakneš.

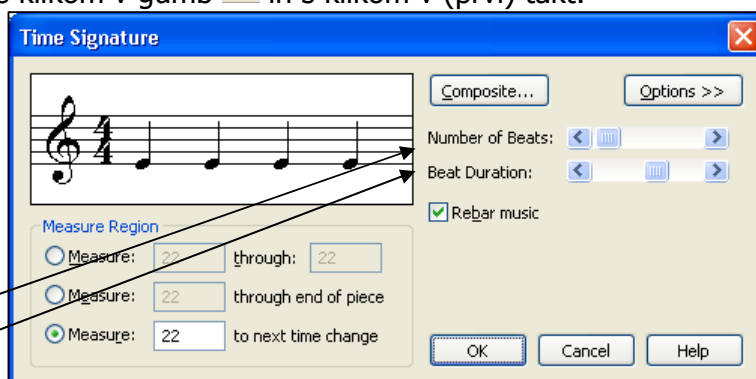
TAKTOVSKI NAČIN - MENJAVA

Vklop orodja za taktovski način s klikom v gumb in s klikom v (prvi) takt:

S premikanjem nastavitve premikalnega traku **Number of Beats** spreminjamo *števec*, s premikanjem **Beat Duration** pa *imenovalec* označbe taktovskega načina.

4 (=števec – zgornji premik. trak)

4 (=imenovalec – spodnji trak)

Prednastavljeno označbo taktovskega načina **4/4** spremenimo v obliko tako, da z DESNO miškino tipko kliknemo v oznako 4/4 in v priročnem meniju izberemo izbiro **Cut Time (Beamed as 4/4)**.

TAKTOVSKI NAČIN - SKRIVANJE

OZNAČBO taktovskega načina pa **SKRIJEMO** tako, da izberemo orodje za delo s taktom in **2x** kliknemo v (prvi) takt. V oknu v razdelku **Time Signature** odpremo skriti seznam in izberemo **Always Hide** (vedno skrivaj).

ŠTEVILČENJE TAKTOV

KLIK na gumb . Označimo območje in v meniju MEASURE izberemo EDIT MEASURE NUMBERS REGIONS in v podmeniju EDIT REGIONS.

OSMINKE POVEZATI S PREČKO in NAZAJ

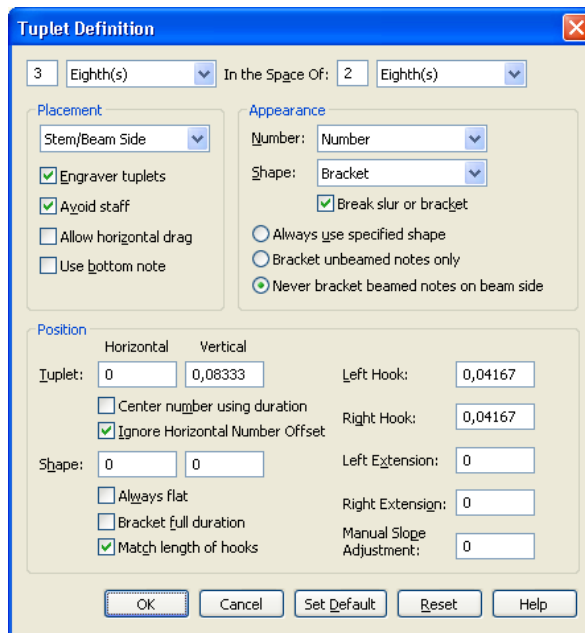
S klikom na gumbek odpreš SYMPLE ENTRY TOOL in ob aktivni noti klikneš na gumb z apostrofofom (na gumbu z vprašajem!). Pred aktivno noto se prečka »razbije« ali ponovno »združi«.

PISANJE / VNOS TRIOL

Z orodjem za enostaven vnos not z miško vnesemo tri notne vrednosti,

Iz glavne palete izberemo gumbek z orodjem za triole, ali tipko 9 v številčnem delu tipkovnice. **KLIK v prvo noto skupine**, ki bo ali ki tvori triolo in dobimo pogovorno okno,

kjer v okencu Appearance zamenjamo nastavitvev **Shape** (oblika) iz **Bracket** (oglati vezaj) v **Slur** (polkrožni vezaj), če tako želimo.

IZDELAVA PREDTAKTA

Če smo ga pozabili narediti v Čarovniku za začetek

Z orodjem NAJPREJ določi taktovski način ZA VSE takte v skladbi, če še ni!

a.) Ne pozabi izbrati v oddelku MEASURE REGION (področje taktov) izbiro:

© **Measure __1__ Through End of Peace.**

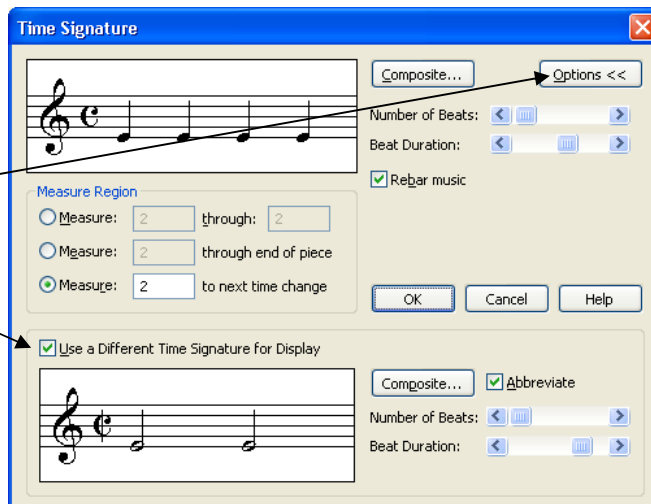
b.) Določiš taktovski način

c.) Tipka OK.

Vklopiš orodje (če še ni) in **1x KLIK v bodoči predtakt**, da dobiš pogovorno okno, ki ga razširiš s klikom v gumbek **OPTIONS>>**.

V SPODNJEM delu okna vklopiš izbiro **Use a Different Time Signature for Display** in okno s klikom v gumb **OPTIONS<<** **takoj** zmanjšamo!

V **ZGORNJEM** delu okna predtaktu določimo manjše ŠTEVILO DOB. ISTI POSTOPEK ponoviš še v ZADNJEM TAKTU skladbe tako, da se število dob ujema s predtaktom.

DIREKTNO VNAŠANJE TEKSTA, BESEDILA

Vklopimo orodje za vnos besedila pod melodijo.

V MENIJU **LYRIC** izberemo **TYPE INTO SCORE**.

Kliknemo v NOTO na črtovju - pod njo se pojavi utipajoč delovni kurzor in besedilo lahko začnemo vnašati.

Pritisk na POMIŠLJAJ vrže naslednji zlog besede na/pod naslednjo noto;

PRESLEDNICA pa novo besedo/začetni zlog besede na naslednjo noto. Torej pišemo, kot bi pisali v običajnem urejevalniku besedil: Zloge povezujemo s pomišljaji, med

besedami pa vstavljamo presledke.

POSEBNOSTI:

V slovenskem jeziku je veliko primerov, ko mora biti na eni dobi/noti napisanih več zlogov ali besed NAENKRAT!

PRIMER: Besedilo "z njim" se na tipkovnici napiše s preslednico, ki pa besedo/črko "z" dodeli pravilni prvi noti, besedo "njim" pa že naslednji noti, ker program preslednico razume kot naslednjo besedo/začetni zlog. Mi pa bi hoteli obe besedi "z njim" napisati skupaj kot en zlog, torej pod eno, prvo noto!

REŠITEV: Napišete "z" in nato vnesete znak za presledke kot asci kodo: tiščite levo tipko ALT in nato v številčnem delu tipkovnice vtipkate številke 0255 in šele nato tipko ALT spustite, nato vtipkate še besedo "njim". Ko pritisnete preslednico, da bi se preselili brez vezaja na nov zlog, bi ob pravilni nastavitvi tipkovnice moralo biti pod prejšnjo noto napisano "z njim"!

(Rešitev, če imate tipkovnico narobe nastavljeno: uporaba podčrtaja: v_torek).

BRISANJE BESEDILA POD MELODIJO

Kliknemo v noto. Zlog pod se izbere;

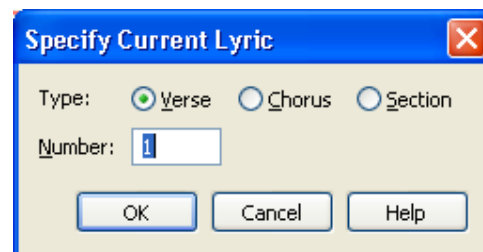
Tipka <DELETE>. Vtipkamo popravek, ali se s klikom preselimo na novo noto.

VNOS DRUGE KITICE BESEDILA POD MELODIJO

V MENIJU **LYRIC** izberemo izbiro

SPECIFY CURRENT LYRIC...

V pogovornem oknu izbereš kitico (Verse) in vneseš številko **2** za drugo kitico v polje (NUMBER).

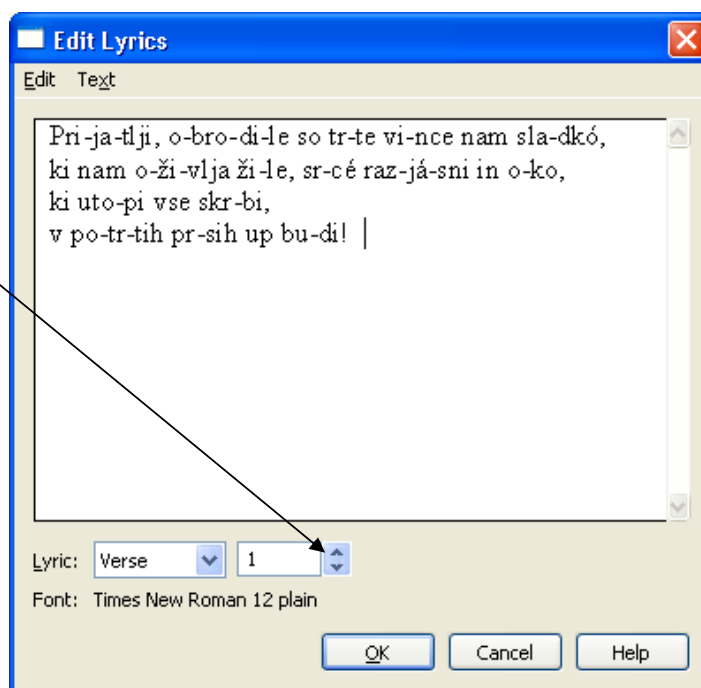
SPREMINJANJE FONTA

Ko je besedilo že napisano

V MENIJU **LYRIC** izberemo prvo

EDIT LYRICS...

V pogovornem oknu se lahko premikamo med besedilom POSAMEZNIH KITIC s klikanjem na puščici navzgor ali navzdol in tako zvišujemo/zmanjšujemo številko kitice. Vsaki kitici lahko v meniju TEXT in nato FONT določimo svojo pisavo, če besedilo PREJ izberemo/označimo.

SPREMINJANJE VRATOV S PREČKO V SAMOSTOJNE VRATOVE

Standard pisanja besedila v vokalni glasbi določa, da osminke ali šestnajstinke itn nad zlogi niso

nikoli prečno povezane, razen, kadar jih je več na en zlog - torej se jih notira samostojno!

Ker program ob vnosu not ne more vedeti, da bo šlo za vokalno, jih povezuje s pravili za inštrumentalno glasbo. Zato pa mu kasneje, ko je besedilo že podpisano, to povemo. Klikni pred črtovje na levi strani, da ga celega označiš.

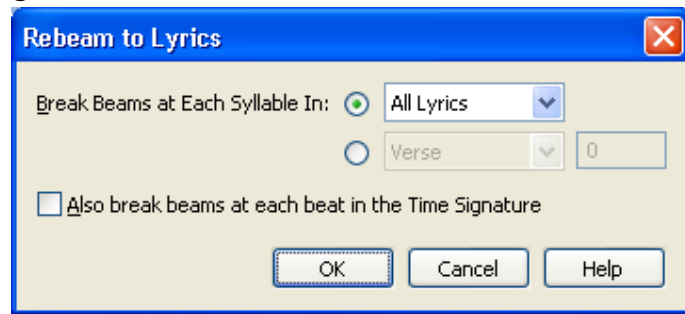
Izberi meni UTILITIES > REBEAM > REBEAM TO LYRICS. Odpre se pogovorno okno.

Izbereš tip besedila (vse besedilo /ALL LYRICS/ ali le posamezne dele ali en sam posamezen del)

Če želiš popolnoma VSE note

samostojne, obkljukaš izbiro ALSO BREAK BEAMS AT EACH BEAT IN THE TIME SIGNATURE.

Kar pomeni, da bodo **samostojne** tudi note, kjer en vokal teče naprej čez več not (**melizma**).

UREJANJE ČRTE PRI VOKALU/ZLOGU, KI TEČE ČEZ VEČ NOT - MELIZMA

- Najprej napišemo kompletan tekst! Melizme program že sam napiše, če pa jih želimo urediti (pobrisati, zmanjšati), pa:

- Izberi orodje LYRICS .
- V meniju izberi LYRICS > EDIT WORD EXTENSIONS. Vse črte dobijo na koncu .
- Primi kvadrček na koncu in ga potegni v željeno smer, ali označi in pobriši s tipko <DELETE>!

KOPIRANJE TEKSTA (KITICE) IZPOD PRVEGA ČRTOVJA POD DRUGEGA

- Izberi orodje LYRICS.
- V meniju LYRICS izberi podizbiro CLONE LYRICS.
- Izberi celotno področje, ki bi ga rad kopiral tako, kot bi to naredil z orodjem za izbiranje SELECTION TOOL (En takt izbereš z klikom vanj, ostale dodaš s klikanjem + <SHIFT>, celo črtovje izbereš tako, da klikneš levo pred njegov začetek).
- Z miško »primeš« prvega od označenih taktov tako, da postane poudarjeno označen in ga ob tiščanju tipke neseš v prvi takt ciljnega črtovja.

BRISANJE kompletnih TAKTOV

Taktov ni več!

- Izberemo orodje za izbiranje .
- KLIK **na takt**. Več taktov izberemo s tipko <SHIFT> in klikanjem vanje.
- Tipka <DELETE>.

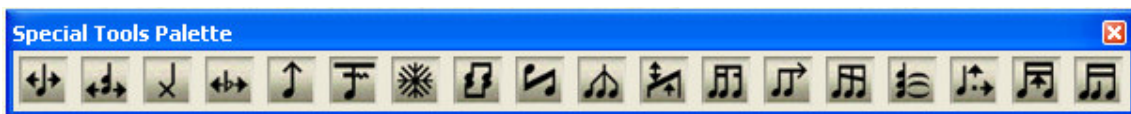
BRISANJE vsebine TAKTOV

Takti ostanejo!

- Izberemo orodje za izbiranje .
- KLIK **na takt**. Več taktov izberemo s tipko <SHIFT> in klikanjem vanje.
- Tipka <BACKSPACE>.

POMIKANJE NOT

Z gumbkom izberemo **ORODJARNO S SPECIALNIMI ORODJI:**

- **NOTE POSITION TOOL - ORODJE ZA POZICIONIRANJE NOT**
Klikni, izberi oprijemališča in premakni NOTO VODORAVNO.
- **NOTE HEAD POSITION TOOL - ZA POZICIONIRANJE NOTNIH GLAVIC**
Klikni takt, izberi oprijemališča in premakni NOTNE GLAVICE VODORAVNO
- **NOTE SHAPE TOOL - ORODJE ZA OBLIKO NOTNIH GLAVIC**
Klikni takt, izberi NOTE in v oknu izberi nove oblike notnih glavic.
- **ACCIDENTAL MOVER TOOL - ZA PREMIKANJE VIŠAJEV IN NIŽAJEV**
Klikni takt, izberi oprijemališča in premakni VIŠAJE/NIŽAJE VODORAVNO
- **STEM LENGHT TOOL - ORODJE ZA DOLŽINO VRATOV NOT**
Klikni takt, izberi oprijemališča in premakni NOTNI VRAT:
SAMO Z MIŠKO: VODORAVNO in NAVPIČNO
<SHIFT> + MIŠKA: SAMO NAVPIČNO
<CTRL> + <SHIFT> + MIŠKA: SAMO VODORAVNO
- **BROKEN BEAM TOOL - ORODJE ZA PRELOMLJENE PREČKE**
Klikni takt, izberi oprijemališča in določi smer prelomljene prečke LEVO ali DESNO.
- **STEM DIRECTION TOOL - ORODJE ZA SMER NOTNIH VRATOV**
Klikni takt, izberi zgornje ali spodnje oprijemališče in določi smer notnih vratov.
- **DOUBLE SPLIT STEM TOOL - ORODJE ZA RAZDELITEV ALI PODVOJITEV NOTNIH VRATOV**
Klikni takt, izberi zgornje / spodnje oprijemališče in določi število notnih vratov.
- **REVERSE STEM TOOL - ZA ZAMENJAVO POLOŽAJA NOTNIH VRATOV**
Klikni takt, izberi oprijemališče in premakni notni vrat LEVO ali DESNO od notne glavice.
- **CUSTOM STEM TOOL - ZA KREIRANJE LASTNIH OBLIK NOTNIH VRATOV**
Klikni takt, izberi oprijemališče in dvakrat klikni vanj.
- **BEAM ANGLE TOOL - ORODJE ZA DOLOČITEV KOTA PREČK**
Klikni takt, izberi oprijemališče:
LEVO: spremeniš dolžino vratov
DESNO: spremeniš kot prečke
- **SECONDARY BEAM BREAK TOOL - DRUGO ORODJE ZA LOMLJENJE PREČK**
Klikni takt, 2x KLIK v oprijemališče in zlomiš 16., 32. ali, 64. prečke.

BEAM EXTENSION TOOL - ORODJE ZA DOLŽINO PREČK

Klikni takt, primi in potegni oprijemališče (osminske prečke), 2x klikni in potegni (šestnajstinske prečke).

SECONDARY BEAM ANGLE TOOL - DRUGO ORODJE ZA SPREMINJANJE KOTA (notranjih) PREČK

Klikni takt, izberi oprijemališče:

LEVO: spremeniš dolžino vratov

DESNO: spremeniš kot prečke

TIE TOOL - ORODJE ZA VEZAJE

Klikni takt, izberi oprijemališče:

ZUNANJA: spremeniš začetke ali konce vezajev

SREDINSKO: spremeniš kot vezaja

2x KLIK na oprijemališče in v oknu "zamrzneš" vezaj navzgor / navzdol.

DOT TOOL - ORODJE ZA SPREMINJANJE POLOŽAJA PIK

Klikni takt, primi in potegni oprijemališče.

BEAM WIDTH TOOL – ORODJE ZA DOLOČANJE DEBELINE PREČK

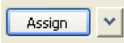
Potegni ročico in spremeni debelino prečke

BEAM STEM ADJUST TOOL – ORODJE ZA SOLOČANJE DOLŽINE VRATOV NOT POD PREČKAMI.

Potegni ročico in spremeni dolžino notnega vratu no pod prečkami

DINAMIČNE OZNAKE

Kadar želiš, da se oznake izpišejo **na vseh črtovjih**, uporabi orodje

KLIK **v takt. (NE v noto!)** – ko izbereš oznako, klikni na puščico poleg gumba in izberi **Assign To All Staves** (dodaj na vsa črtovja).

Kadar želiš, da se oznake izpišejo **SAMO na določenem črtovju**, uporabi orodje
KLIK **v noto**. V oknu spodaj klik na gumb .

SPREMINJANJE NAVPIČNEGA POLOŽAJA PAVZ V NOTNEM ČRTOVJU

Klikni na orodje za preprosto vnašanje not z miško

V oknu izberi ikono s pavzo željene notne vrednosti

Kliknite s tipko miške v črtovje, jo tiščite in premaknite navzgor ali navzdol.

PAGE VIEW **A.) POMEMBNO:**

a.) **NAJPREJ je potrebno določiti MERSKE ENOTE v cm !**

- spremeni nastavitve v EDIT/MEASUREMENT UNITS/ **CM**

b.) **NATO je potrebno določiti FORMAT papirja na A4**, če ga niste žel!

- spremeni v PAGE LAYOUT/ PAGE SIZE: izberi A4

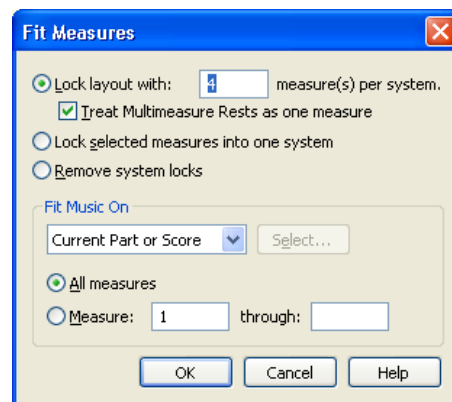
Levo zgornje oprijemališče - premik vseh črtovij navzgor ali navzdol
Desno spodnje oprijemališče - razmik med prvim in drugim črtovjeml

DOLOČANJE RAZLIČNEGA ŠTEVILA TAKTOV V KATERIKOLI VRSTICI:

- Vklopi orodje za izbiranje SELECTION TOOL.
- KLIK v takt, ki je moteč v neki vrstici, in bi ga želeli preseliti v:
 - Zgornjo vrstico: smerna tipka ↑
 - Spodnjo vrstico: smerna tipka ↓

DOLOČANJE ISTEGA ŠTEVILA TAKTOV V VSEH VRSTICAH:

- V PAGE VIEW načinu !
- v meniju (tretji z vrha) UTILITIES/FIT MEASURES... in pokličemo okno.....
.....kjer vklopimo spodnjo možnost:
◎ **Lock Layout with: _____ measures per system.**
- Klik v gumb **OK**.

NASLOVI in NAPISI:

TEKST TOOL - ORODJE ZA BESEDILO

DVOJNI KLIK **v stran**. V okvirček vpišeš željeno. Klik izven okvirčka.

(Z desno tipko klik v ročico: **Edit Frame Attributes** v oknu določiš, ali se bo videlo na vseh ali samo na določenih straneh, enojna vrstica teksta, naslov, številka strani)

SPECIALNE OZNAKE

SLUR TOOL - ORODJE ZA LEGATO VEZAJE, DINAMIČNE IN SPECIALNE OZNAČBE
Risanje: V orodjarni izberi gumb, DVAKRAT KLIKNI in POTEGNI

POVEZOVANJE DVEH NOT ISTE VIŠINE - LIGATURA

Vklop orodja za hiter vnos not

 + KLIK na prvo noto povezanega para. **Še hitreje:** Ligatura naprej: **črka T** (T od Tie/angl. = vezaj); Ligatura nazaj: **Črka T + SHIFT**.

VELIKOSTI NOTNIH GLAVIC

Program ima privzeto nastavitvev 24 pik veliko notno glavico. Ugodna velikost pa je 20 pik.

- spremeni nastavitve v DOCUMENT > DOCUMENT OPTIONS > FONTS
- v oknu na desni strani razdelka **Notation**, kliknemo na gumb SET FONT in tako nastavimo izbiro Noteheads in v razdelku Size nastavimo velikost na 20.

ENOSTAVNI PONAVLJAJ

Ponavljaje kreiraš z REPEAT TOOL. Ponavljanje je lahko samo "grafično" ali pa funkcionalno in direktno vpliva na MIDI predvajanje.

- Označi območje taktov
- V meniju REPEAT klikni izbiro SIMPLE REPEAT.

PRIMA in SECUNDA

- Vključi orodje za ponavljanje REPEAT TOOL.
- Označi območje prime.
- V meniju REPEAT klikni izbiro CREATE FIRST AND SECOND ENDING.

URAVNAVANJE, RAZTEGOVANJE, BRISANJE ali PONAVLJANJE TAKTNIC ali ZAKLJUČNIH ČRT

- Klikni na **REPEAT TOOL**; nato klikni na takt, ki bi ga rad popravljaj. Pojavijo se kvadratna oprijemališča na koncu zaključnih črt ali taktov.
- Če želimo **PODALJŠEVATI**, **SKRAJŠEVATI**, **POVEČEVATI** ali **POMANJŠEVATI** zaključne črte - vlečemo kvadratna oprijemališča. Če želimo zbrisati ponavljanje in njegovo zaključno črto, kliknemo v **SPODNJE** kvadratno oprijemališče **NA PONAVLJAJU** - s tem ga označimo - in pritisnemo tipko **<DELETE>**. Program Finale **NAJPREJ** ne bo pustil, da bi vlekli in spreminjali črte **ZA** ponavljanjem. Če želimo, da nam Program Finale dovoli tudi **RAZTEGOVANJE** zaključnih črt, potem **2x kliknimo** v oprijemališče **NA ČRTI**. V okencu, ki se takoj nato odpre, obkljukamo izbiro **INDIVIDUAL POSITIONING**, in kliknemo v gumb **<OK>**.

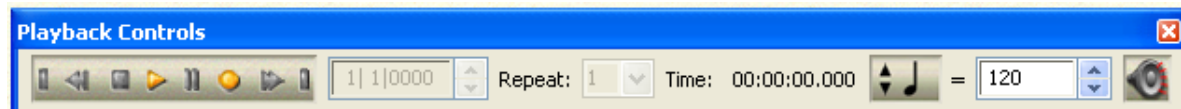
SPREMINJANJE NASTAVITEV "ODBOJNIH" TAKTNIC ZA MIDI PREDVAJANJE

- Klikni na **REPEAT TOOL**; nato klikni na takt, ki bi ga rad popravljaj. Pojavijo se kvadratna oprijemališča na koncu zaključnih črt ali taktov.
- **2x kliknimo** v **KATEROKOLI** oprijemališče. Pojavi se okno **BAR ASSIGNMENT** ali pa okno **PLAYBACK DEFINITION**. V teh dveh oknih spremeniš nastavitve in jih potrdiš s klikom na gumb **<OK>**.
- Klikni gumb **<OK>** ali pritisni tipko **<ENTER>**. Če želiš zaključno črto "popravljati", povleci eno izmed dveh **ZGORNJIH** oprijemališč v katerokoli smer (zaključne črte ne moreš vleči čez takt, razen če izbereš **INDIVIDUAL POSITIONING** v pogovornem oknu **ENDING REPEAT BAR ASSIGNMENT**).

NASTAVLJANJE INSTRUMENTOV

- V meniju **WINDOW/INSTRUMENT LIST** pokličem okno
- nastavim instrumente

NASTAVITVE ZA PREDVAJANJE

V meniju **WINDOW/PLAYBACK CONTROL** pokličemo orodjarno za predvajanje (če je ni na

ekranu). S klikom v gumb z zvočnikom odpremo okno z nastavitvami. V zgornjem delu okna nastavimo HUMAN PLAYBACK STYLE, v srednjem delu pa začetek predvajanja. Prednastavljeno je, da predvajanje vedno začne na začetku skladbe, včasih pa je bolje, da začne s prvim taktom na ekranu. Takrat izberemo LEFTMOST MEASURE.

NEKAJ PREVEDENIH GLASBENIH POJMOV V FINALE 2010

ACCIDENTAL	PREDZNAK (višal, nižaj, razvezaj)
BAR	TAKTNICA
BEAM	PREČKA , ki povezuje npr. več osmink (namesto zastavic)
CLEF	KLJUČ
EDU = Enigma Duration Unit	Časovna enota v notografiji: npr. 1024 EDUs = 1 četrtnika;
EVPU = Enigma virtual page unit	Enota navidezne strani. 11,34 EVPU = 1 mm; 24 EVPU = 1 presledek
FLAG / FLAGS	ZASTAVICA / ZASTAVICE
LAYER	Samostojna plast glasbe v istem TAKTU. Vsak takt ima lahko do 4 plasti glasbe. Vsaka plast lahko ima do 2 samostojna glasova.
MEASURE	TAKT
NUDGE	Dregniti, premakniti
OPTIMIZATION	Orodje, ki "zamoči" prazen notni sistem v PAGE VIEW in v PRINTED PAGE načinu. Prazen notni sistem je pa viden v SCROLE VIEW načinu!
PATCH	Določeni inštrumentovi zvoki, ki so vključeni v MIDI channel. Imenujejo se tudi PROGRAM SETTINGS.
POST SCRIPT LISTING	Posebna vrsta datoteke, ki vsebuje vsa navodila za tiskanje v Post Script jeziku. To datoteko lahko pošlješ direktno v Post Script printer!
SCORE	PARTITURA
SLUR	VEZAJ = Legato vezaj, poveže več not različne višine
SMART SHAPES	"PAMETNE" OZNAKE (vezaji in podobne krivulje) ki se pomanjšujejo/večajo skladno s takti, ali lomijo, če skoči takt v naslednjo vrstico.
STAFF	ČRTOVJE
STAFF / STAVES (plural)	NOTNI SISTEM (več črtovij, združenih v en sistem)
STAFF SET	Grupa le tistih črtovij, ki jih vidimo. Kaže in določa se jih v SCROLL VIEW. (Ostala črtovja namreč skrijemo zaradi lažje preglednosti).
STAVES = plural od STAFF	NOTNI SISTEMI
STEM / STEMS (plural)	VRAT / VRATOVI
TIE / TIES (plural)	VEZAJ / VEZAJI = Legatura vezaj, ki poveže dve noti iste višine
TRIPLET	triola
TUPLETS	katerakoli 'neobičajna' ritmična notna vrednost kot kvintola, septola...
WORD EXTENSION	"pomišljaj" črtica, ali podaljšek zloga, ki se "vleče" čez več dob/not.

NEKAJ PREVODOV ANGLEŠKIH BESED, KI JIH V FINALU MORAMO RAZUMETI

Add	Dodaj	Group	Skupina	Shape	Oblika
Adjust	Prilagodi	Help	Pomoč	Signature	Oznaka
Advanced	Napredni	Hide	Skrij	Size	Velikost
Apply	Nanesi, upoštevaj	Jump	Skoči	Slur	Legato vezaj
Beat	Udarec	Layer	Plast	Speed	Hitrost
Bracket	Okvir	Lyric	Besedilo pod melodijo	Staff	Črtovje
Break	Zlomi	Measure	Takt	Stem	Vrat
Clef	Ključ	Move	Premakni	Time	Čas
Different	Drugačen	Note	Nota	Tool	Orodje
Duration	Trajanje	Number	Številka	View	Pogled
Edit	Uredi	Options	Možnosti	Window	Okno
Entry	Vnos	Position	Položaj	Word	Beseda
File	Datoteka	Repeat	Ponovi	Zoom	Približaj
First	Prvi	Score	Partitura, notni zapis		
Freeze	Zamrzni	Settings	Nastavitve		

NEKAJ BLIŽNJIC PREKO TIPKOVNICE – FINALE 2010

Pogledi	Ekranskih slik
CTRL + E	Premikanje med pogledi na stran in tračnim pogledom in nazaj
CTRL + Desni klik	+Zoom ali Približevanje zapisa očem
SHIFT + CTRL + Desni klik	- Zoom ali Oddaljevanje zapisa očem
Zadrži DESNI klik	Roka (Hand Grabber) – premika zapis po ekranu
Page Up	Vrh strani
Page Down	Dno strani
CTRL + Page Down	Naslednja stran
CTRL + Page Up	Prejšnja stran

Staff Sets	Skrivanje črtovij, da se vidijo le izbrana
SHIFT + klik v ročico črtovja	Staff sets – naredi / V Scroll View izberi Staff Tool : dodajaš v izbor črtovja, ki se bodo videla.
CTRL + meni VIEW> Program Staff set	Staff sets – shrani / V meniju View izberi Program Staff Set > izbereš enega
meni VIEW> Staff set > All Staves	Staff sets – spet vidna vsa črtovja

SIMPLE ENTRY TOOL	
• R (Rest/Pavza)	Vneseš noto, nato pitisneš črko R
• T (Tie/Vezaj)	Ligatura – poveže dve noti iste višine
• Tipka +	Višaj
• Tipka –	Nižaj
• N (Natural/Razvezaj)	Razvezaj
• P (parenthesis)	Opozorilni predznak
• ALT + E	Enharmonični ton
• H (Hide/Skrij)	Skrije noto/pavzo